

свободы / Глоточкин А. Д., Пирожков В. Ф. – М., 1970.

5. Елеськин М. В. Индивидуальные особенности и прогнозирование противоправного поведения организованных преступников в исправительных учреждениях / М. В. Елеськин // Следователь. – 2000. – № 7. – С. 46.

6. Закалюк А. К. Прогнозирование и предупреждение индивидуального преступного поведения / Закалюк А. К. – М., 1986.

7. Криминология : учебник / под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – М., 1995.

8. Криминология : учебник для вузов / под общ. ред. д.ю.н., проф. А. И. Долговой. – 2-е изд. перераб. и доп. – М., 2002.

9. Криминологія. Особлива частина : навч. посіб. / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман ; за ред. І. М. Даньшина. – Х., 1999.

10. Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2-х кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. – К., 2001.

11. Познышев С. В. Очерки тюремноговедения / Познышев С. В. – М., 1915.

12. Сердюк Л. В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование / под ред. Засл. деятеля науки РФ, докт. юрид. наук, проф. Щербы С. П. – М., 2002.

13. Шамсунов С. Актуальные задачи совершенствования психологической службы УИС / С. Шамсунов // Ведомости уголовно-исполнительной системы. – 2003. – № 2 (22). – С. 65-71.

Надійшла до редакції 25.03.2012

Н.О. Овчарик

ад'юнк

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.9.01

ВИКРАДЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА З АВТОМОБІЛІВ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Встановлено доцільність проведення комплексного монографічного дослідження проблеми викрадення чужого майна з автомобілів на основі аналізу стану наукової розробленості теми та акцентуації на основних складових самої актуальності такої роботи.

Ключові слова: *злочин, склад злочину, власність, чуже майно, злочини проти власності, криминологічна безпека.*

Установлена целесообразность проведения комплексного монографического исследования проблемы хищения чужого имущества из автомобилей на основе анализа состояния научной разработанности темы и акцентуации внимания на основных составляющих самой актуальности такой работы.

Ключевые слова: *преступление, состав преступления, собственность, чужое имущество, преступления против собственности, криминологическая безопасность.*

In the article expedience of conducting of complex monographic research of problem of theft of stranger property is set from cars on the basis of analysis of the state of scientific developed of theme and accentuation of attention on the basic constituents of actuality of such work.

Keywords: *crime, corpus delict, property, stranger property, crimes against property, criminology safety.*

Постановка проблеми. Конституція України у ст. 41 проголосила, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, а також що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Одним із завдань кримінального законодавства відповідно до ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу (далі – КК) України є правове забезпечення охорони власності та запобігання злочинам.

Ефективне вирішення завдань, визначених законодавством України про кримінальну відповідальність, є можливим тільки в результаті вдосконалення запобіжних процедур, запропонованих стосовно окремих видів або груп злочинів, з урахуванням принципів та загальних положень теорії запобігання злочинам.

Очевидно, що у структурі загальнокримінальної злочинності корисливі посягання на власність завжди становлять переважну більшість всіх зареєстрованих злочинів. З цього приводу Н.В. Кулакова зазначає, що злочини, які посягають на власність, становлять одну з найпоширеніших груп злочинних діянь, оскільки зазіхають на одне з найважливіших соціальних благ – право власності. Необхідність дослідження таких злочинів та визначення ефективних заходів запобігання ним пов'язані з тим, що вони мають масовий характер і за цією ознакою далеко позаду залишають всі інші (у структурі злочинності корисливі злочини становлять понад 50%) [1, с. 297].

Про правильність такого висновку свідчить й офіційна статистика Міністерства внутрішніх справ України. Так, у 2009 р. зареєстровано 242766 злочинів проти власності, що склало 55,8% від усіх зареєстрованих злочинів; у 2010 р. – 318216 (відповідно 63,5%); за перший квартал 2011 р. зареєстровано 78523 таких злочинів (60,5%)¹.

Подальше поглиблене дослідження основних кримінологічних проблем забезпечення запобіжної діяльності, здатне розширити теоретичну і практичну базу розроблення окремих методів профілактики, є особливо актуальним, коли йдеться про доволі поширені злочини. При цьому слід зазначити, що серед корисливих злочинів, що посягають на власність, значну частку складають випадки викрадення чужого майна з автомобілів, які окремою графою в офіційній статистиці не відображаються, хоча для цього є всі підстави.

Так, Генеральна прокуратура, Державна податкова служба, Державна митна служба, Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків чорнобильської катастрофи, Державна судова адміністрація, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, Адміністрація державної прикордонної служби, Державний департамент з питань виконання покарань (нині – Державна пенітенціарна служба) з метою приведення у відповідність до

¹ Дані взято з електронного ресурсу. Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/374130> та <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/519179>.

законодавства та інших нормативних актів України системи обліку злочинів, осіб, які їх учинили, кримінальних справ, а також удосконалення інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів 25.05.2010 р. ухвалили спільний наказ „Про затвердження Інструкції про єдиний облік злочинів”.

У Додатку 1 до п. 6.2 „Форма 1 „Статистична картка на виявлений злочин” Інструкції зазначено, що у п. 18 мають відображатися додаткові відмітки щодо кваліфікації злочину; Додаток 12 містить Довідник 9, у якому зазначено, що при вчиненні злочинів, передбачених ст. 185-191 КК, у вказаному п. 18 „Форми 1” слід вказувати пункт 13 – «із транспортних засобів» та пункт 14 – «у т.ч. з автомобілів». Таким чином, нами надіслано запит до Головного управління інформаційно-аналітичного забезпечення Головного штабу МВС України щодо отримання статистичних даних про кількість зареєстрованих викрадень чужого майна з автомобілів протягом 2010-2011 рр.

Метою цієї статті є встановлення доцільності проведення комплексного монографічного дослідження проблеми викрадення чужого майна з автомобілів на основі аналізу стану наукової розробленості теми та акцентуації на основних складових актуальності такої роботи.

Аналіз публікацій, в яких започатковано дослідження проблеми. Кримінально-правові та кримінологічні проблеми запобігання злочинам проти власності у різні роки розглядалися такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як М.І. Бажанов, В.С. Батиргарєєва, Л.С. Білогриць-Котляревський, Г.М. Борзенков, В.О. Владимиров, Л.Д. Гаухман, М.А. Гельфер, В.О. Глушков, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, В.Г. Гончаренко, О.О. Горішний, В.П. Ємельянов, А.Ф. Зелінський, М.М. Ісаєв, М.Й. Коржанський, Г.Л. Кривоченко, Г.А. Крігер, В.Г. Кундеус, Н.О. Лопашенко, Ю.І. Ляпунов, В.В. Мальцев, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, М.П. Михайлов, Б.С. Нікіфоров, М.І. Панов, В.Я. Тацій, І.С. Тишкевич, М.Д. Шаргородський та ін.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи постійно зростаючу кількість автомобілів на дорогах та вулицях населених пунктів України, недостатню кількість спеціально облаштованих охоронюваних майданчиків для їх паркування та стоянки, все більш актуальною стає проблема забезпечення права власності на майно, що знаходиться в автомобілях. Разом з тим, розв'язання цього питання є можливим тільки у тісній взаємодії всіх суб'єктів запобігання злочинам, а також при активній пропагандистській кампанії стосовно віктимологічної профілактики викрадень чужого майна з автомобілів.

Зокрема, М.В. Веремєнко вказує на надзвичайну потужну криміногенність цих злочинів. На його думку, крадіжки із автомобілів є першою ланкою системи злочинних посягань на самі автомобілі. Іншими словами, цей вид злочинів є фундаментом, „тренувальною базою” для молодих злочинців [2, с. 41].

Викрадення чужого майна з автомобільного транспорту належить

до так званої „вуличної злочинності”, воно стає більш поширеним, ніж вуличні грабежі та розбої. На нашу думку, це зумовлено тим, що злочинцю не потрібно вступати в контакт із потенційною жертвою, через що викрадення майна з автомобіля є менш ризикованим.

Враховуючи значне погіршення соціально-економічної ситуації в нашій країні, викликане наслідками світової фінансової та економічної кризи, злочинні посягання на власність для окремих верств населення стали чи єдиним засобом існування.

У зв'язку з цим правоохоронці мають вживати всіх можливих заходів для зменшення росту різних видів злочинів, що за місцем їх вчинення належать до вуличної злочинності. Разом з тим, для підвищення ефективності такої діяльності має бути розроблено та впроваджено належне науково-методичне забезпечення. І якщо запобіганню більшості злочинів проти власності в науці приділено достатньо уваги, то проблеми викрадень чужого майна з автомобілів, а відповідно – і заходи запобігання їм, залишаються малодослідженими та потребують якісно нового осмислення. Це зумовлено багатьма факторами, до яких можна віднести:

- 1) постійне зростання кількості приватних автомобілів;
- 2) недостатня кількість охоронюваних місць для тимчасового зберігання транспортних засобів;
- 3) небажання деяких автовласників залишати свої автомобілі у спеціально відведених охоронюваних місцях або через їх віддаленість від місця проживання, або через їх високу ціну, або через переоцінену власну безпеку.

Про правильність такого висновку свідчать численні публікації в засобах масової інформації стосовно окремих фактів викрадень з автомобілів. Такі повідомлення, на жаль, зараз є чи не єдиним превентивним заходом. Так, одне з опитувань автовласників показало, що найбільше вони побоюються двох негативних явищ – поганих доріг та крадіжок з власних авто [3].

Введене у пошуковому вікні офіційного сайту МВС України ключове слово „автомагнітола” дало нам більш як 50 публікацій про крадіжки з автомобілів. Ось заголовки деяких з них: „Правоохоронці затримали автозłodія-кримінальника”, „Автомобільні крадіжки: як уберегтися?”, „Правоохоронці Одещини затримали «серійного» викрадача автомагнітол”, „На Івано-Франківщині затримано зловмисників, які обкрадали автомобілі людей похилого віку”, „Крадіжки з автомобілів як спосіб життя”, „Міліціонери по „гарячих слідах” затримали крадія-розбійника”, „Вдень – таксисти, уночі – злодії”, „Ужгородський злодій „потрошив” лише ВАЗи”, „Відбувши покарання за пограбування, зловмисник вирішив опанувати „ремесло” автозłodія”, „Злодій не зміг завести чуже авто, тому вдовольнився магнітолою та перфоратором” [4] та багато інших.

Проведене дослідження слідчої, прокурорської та судової практики показало, що найчастіше вчиняються крадіжки із автомобілів вітчизняного виробництва, що, у свою чергу, зумовлено відносною легкістю самого проникнення до салону без пошкодження при цьому цілісності

конструкцій та агрегатів. Засобами вчинення злочинів часто стають звичайні побутові ножиці, якими відмикається замок дверцят автомобілів. Предметами злочинних посягань здебільшого є автомагнітоли та інші речі, які залишають у салоні власники автомобілів або їх пасажери.

Разом з тим не можуть відчувати себе у безпеці й особи, які зберігають свої автомобілі в гаражах, оскільки трапляються випадки проникнення до цього сховища з метою викрадення як майна, що знаходиться в гаражі, так і майна, що знаходиться в салоні автомобіля.

Так, 01.03.2010 р. Сімферопольським районним судом АР Крим розглянуто таку кримінальну справу. Приблизно о 01.00 В. і С., перебуваючи біля гаражів, розташованих біля будинку №4 по вул. Шкільній с. Молодіжне Сімферопольського району АР Крим, вступили у злочинну змову, спрямовану на таємне викрадення чужого майна, з іншою особою, за даними досудового слідства – М., після чого С. залишився біля гаражів спостерігати за навколишньою обстановкою, а В. з іншою особою, за даними досудового слідства – М., у результаті пошкодження металевих воріт проникли до гаража, що належить А., де знаходився автомобіль „Ope1 Kombi”, з салону якого таємно викрали бортовий комп'ютер, що складається з автомобільної магнітоли й дисплея, вартістю 3427 гривень, чим завдали матеріальної шкоди потерпілому А. на зазначену суму. З місця скоєння злочину зникли, викраденим розпорядилися на свій розсуд [5].

Аналіз вітчизняних публікацій свідчить, що вказаним проблемам приділяється мало уваги. Разом з тим, у Російській Федерації останнім часом захищено дві кандидатські дисертації: А.В. Лагуточкиним „Боротьба із викраденнями чужого майна з автомобілів, які вчиняються неповнолітніми” (2006 р.) та М.В. Вереманком „Діяльність підрозділів органів внутрішніх справ щодо виявлення, попередження, запобігання та розкриття крадіжок із автомобілів” (2007 р.).

На теренах України подібних досліджень не проводилося, що додатково свідчить про своєчасність та доцільність дослідження кримінологічної характеристики та запобігання органами внутрішніх справ викраденням чужого майна з автомобілів.

Також слід зазначити, що малодослідженими та недооціненими з точки зору їх значимості у протидії цьому виду злочинності залишаються питання віктимологічної профілактики.

Враховуючи багатогранність розглядуваної проблеми, перед нами постає питання обрання певних орієнтирів для здійснення запланованої роботи. Вважаємо, що таким орієнтиром при проведенні кримінологічної характеристики та визначенні конкретних заходів запобігання викраденням чужого майна з автомобілів може стати відносно нове кримінологічне вчення, яке також спрямоване на наукове забезпечення запобіжної діяльності, а саме кримінологічна безпека.

Загальнотеоретичні положення забезпечення кримінологічної безпеки вперше запропоновані М.М. Бабаєвим та В.О. Плешаковим. Не вдаючись до глибокого аналізу їх праць, зазначимо, що кримінологічна

безпека повністю спрямована на створення адекватної сучасним кримінологічним процесам і явищам системи комплексного захисту громадян, суспільства, держави від різних загроз, більшість із яких зазначено в Особливій частині КК України.

М.М. Бабаєв вважає, що базою кримінально-правової політики держави слід зробити саме кримінологічну безпеку, оскільки в ієрархії проблем, які складають чи повинні складати першочергову і дієву турботу влади, закон зовсім не випадково віддав чи не найвищий ступінь забезпеченню безпеки громадян, суспільства та держави від зростаючого валу різного виду загроз буквально в усіх сферах їх життєдіяльності [6, с. 7].

В.О. Плешаков визначає кримінологічну безпеку як сукупність знань про стан захищеності життєво важливих й інших істотних інтересів особи, суспільства і держави від злочинних посягань та загроз таких посягань, про діяльність щодо зниження небезпеки та попередження кримінальних загроз, забезпечення кримінологічного захисту об'єктів і предметів злочинного посягання, віктимологічну профілактику [7, с. 9].

Саме тому здійснювати кримінологічну характеристику та визначати конкретні заходи запобігання викраденням чужого майна з автомобілів ми будемо на основі кримінологічної безпеки як однієї із основних частин кримінально-правової політики держави.

На нашу думку, основою такої діяльності має бути обґрунтування положення про кримінологічну безпеку права власності як системного явища кримінологічної теорії та визначення її практичного значення для запобігання протиправним посяганням на неї; визначення складових кримінологічної безпеки права власності, якими можна буде вважати об'єкт небезпеки, кримінальні загрози та їх джерела, суб'єкти забезпечення безпеки, стан кримінологічного захисту об'єктів та предметів злочинного впливу, заходи запобігання злочинним посяганням, а також віктимологічна профілактика.

Висновки. Усе вищевикладене дозволяє дійти кількох висновків, які можуть бути певним свідченням доцільності та своєчасності дослідження кримінологічної характеристики та запобігання ОВС викраденням чужого майна з автомобілів.

По-перше, назріла нагальна потреба виділення окремою графою в офіційній статистиці даних стосовно викрадень чужого майна з автомобілів, оскільки неможливо зробити правильну розстановку сил та засобів ОВС без достатньої кримінологічної інформації про зазначене явище.

По-друге, доводиться констатувати, що сьогодні в Україні основним та найдієвішим заходом запобігання розгляданим негативним явищам залишається особисте рішення автовласника та його пасажирів про незалишення будь-яких речей чи предметів у салоні автомобіля, виявлення яких сторонніми особами може спровокувати їх викрадення.

І нарешті, лаконічним свідченням актуальності нашого дослідження може бути теза про те, що кожен із нас прагне бути впевненим на 100%, що його майно, незалежно від того його вартості, буде недоторканим і

не піддається будь-яким злочинним посяганням.

Бібліографічні посилання

1. Профілактика злочинів : підруч. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. – К., 2011.
2. *Веремєнко М.В.* Правовые вопросы организации борьбы с кражами из автотранспортных средств / Веремєнко М.В. // Российский следователь. – 2006. – № 9. – С. 41-43.
3. В статистике преступлений лидируют кражи из автомобилей. – Режим доступа : <http://newsme.com.ua/accident/crime/249361>.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://mvs.gov.ua/mvs/control/mai0n/uk/search/results?&search_param=%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%B8&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1&page=1.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/11896198>.
6. *Бабаєв М. М.* О криминологической составляющей уголовной политики / Бабаєв М. М. // Криминологический журнал. – 2008. – № 2. – С. 4-10.
7. *Плешаков В. А.* Криминологическая безопасность и ее обеспечение в сфере взаимодействия организованной преступности и преступности несовершеннолетних : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Плешаков В. А. – М., 1998.

Надійшла до редакції 24.05.2012

Л.Л. Тихоненко
науковий співробітник
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)
УДК 351.743 : 343.85-053.6(477)

ПРОБЛЕМИ ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ТА БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Проаналізовано причини, що сприяють розповсюдженню такого негативного явища, як безпритульні і бездоглядні “діти вулиці” у сучасному українському суспільстві. Надано пропозиції щодо застосування заходів, які сприятимуть попередженню та подоланню цього явища.

Ключові слова: міліція, профілактика, безпритульні діти, бездоглядні діти.

Проанализированы причины, способствующие распространению такого негативного явления, как беспризорные и безнадзорные "дети улицы" в современном украинском обществе. Даны предложения по применению мер, способствующих предупреждению и преодолению этого явления.

Ключевые слова: милиция, профилактика, беспризорные дети, безнадзорные дети.

The reasons contributing to the spread of such negative phenomena as homeless and neglected "street children" in the modern Ukrainian society are analyzed. The suggestions on measures that will help prevent and combat this phenomenon are given.

Keywords: the police, preventive measures, homeless children, neglected children.